

LA TRANSMISSIÓ FAMILIAR DEL VALENCIÀ

Brauli Montoya Abat
(UA, IIFV, IEC)

Alguns antecedents en els segles XIX i XX

- [Desig que el català...] no'l fem malbé á gratsient per semblar més pulits ó més sabis, com alguns presumits de las ciutats i alguns mestrets de fora, ó com algun **desnaturalisat** perpinyanés o **valenciá** que castiga als seus fills si se'ls escapa una paraula de la llengua de llurs avis qu'es la seva propia (Milà i Fontanals, **1867**).
- *Los valencianos cultos o semicultos tienen el desdichado prurito de hablar en castellano y de hacer hablar del mismo modo a sus hijos desde pequeñitos. Vanidad que los expone muchas veces al ridículo* (Bonaventura Pascual, **1918**).

Félix Azzati. Asamblea Provincial de València d' *Unión Republicana* (1916)

*Nosotros abogamos por el predominio (...) de la lengua castellana. Un síntoma inequívoco: nuestras **familias populares** creen que sus hijos son más inteligentes cuando mejor aciertan a expresarse en lengua castellana. (...) No es que nuestras familias prefieren el castellano por cursilería provinciana. Afirmar esto es una puerilidad de sainete y un desconocimiento de los valores reales. (...) En **Valencia**, las clases sociales todas, desde los obreros a los aristócratas, creen que hablando valenciano no van a ninguna parte.*

L'estat sociolingüístic rebut: la llengua en els anys 60 (Informe Foessa, 1970) [!]

ÚS DEL VALENCIÀ (DONES)	Valencià	Castellà	Tots dos idiomes
Amb la mare	53%	46%	2%
Amb el pare	42%	58%	1%
Amb el marit	46%	53%	1%
Amb els fills	3%	85%	12%

Desfasament de l'ús per regions (1985)

<i>Ús majoritari del valencià (%)</i>	Castelló (Cs)	València (Vlc)	Alcoi-Gandia (A-G)	Alacant (Alc)	P V
Entre els pares	58	59	76	45	47
Amb la parella	52	46	66	25	36
Amb els fills	32	29	43	18	22
Diferència	-26	-30	-33	-27	-25

Desfasament de l'ús per regions (AVL, 2004)

[AMV: Àrea Metropolitana de València]

<i>Ús majoritari del valencià (%)</i>	Cs	AMV	Vlc	A-G	Alc	+100.000 (Vlc, Alc, Elx, Cs)	P. V.
Entre els pares	53	27	60	62	30	24	40
Amb la parella	45	22	56	61	20	14	35
Amb els fills	49 (+4)	26 (+4)	61 (+5)	64 (+3)	22 (+2)	15 (+1)	39 (+4)
Diferència	-4	-1	+1	+2	-8	-9	-1

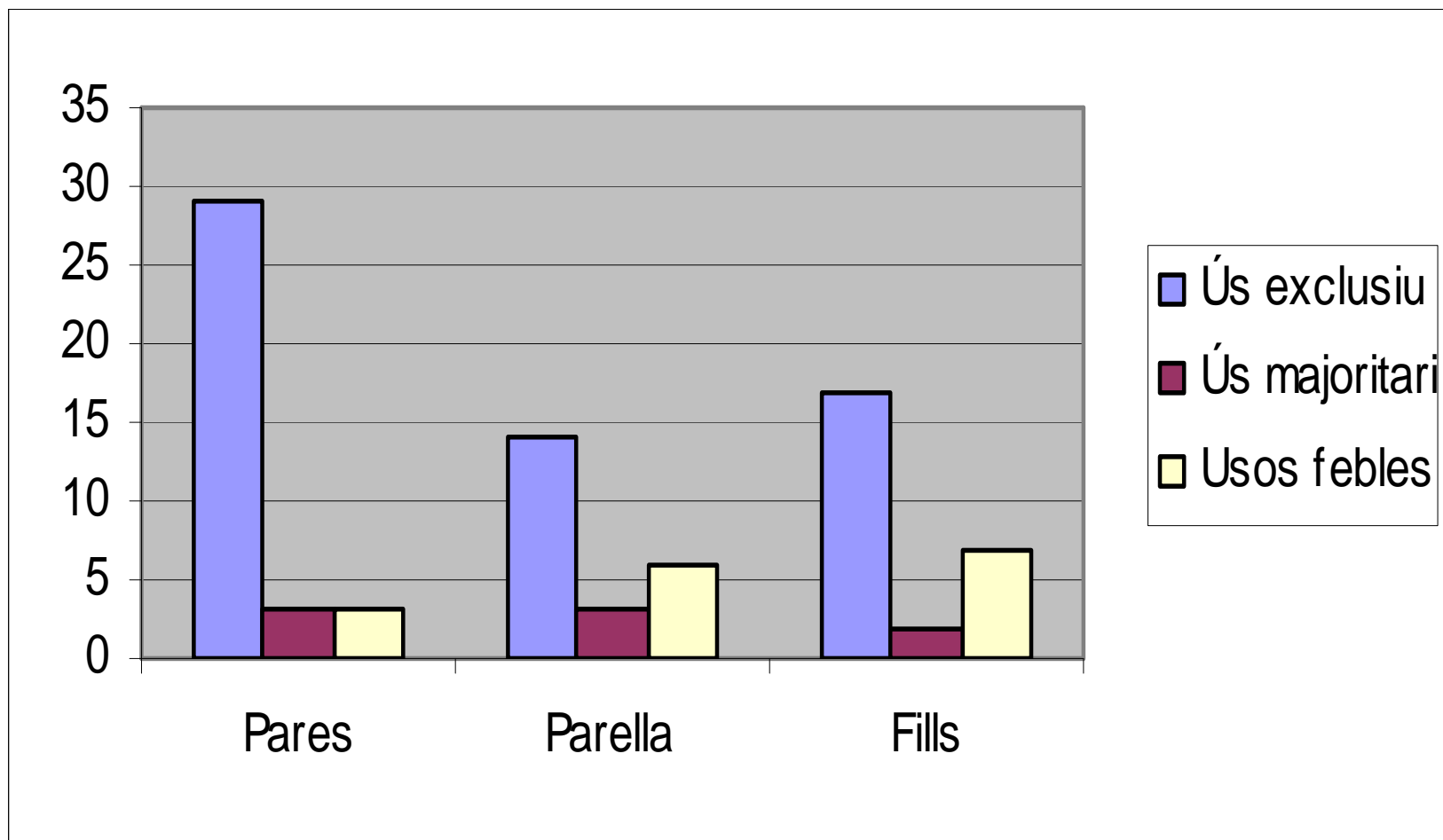
Desfasament de l'ús per ciutats (AVL, 2004)

<i>Ús majoritari del valencià (%)</i>	Castelló	Elx	València	Alacant	P. V.
Entre els pares	40	32	22	14	40
Amb la parella	27	17	15	4	35
Amb els fills	29 (+2)	19 (+2)	14 (-1)	6 (+2)	39 (+4)
Diferència entre pares i fills	-11	-13	-8	-8	-1

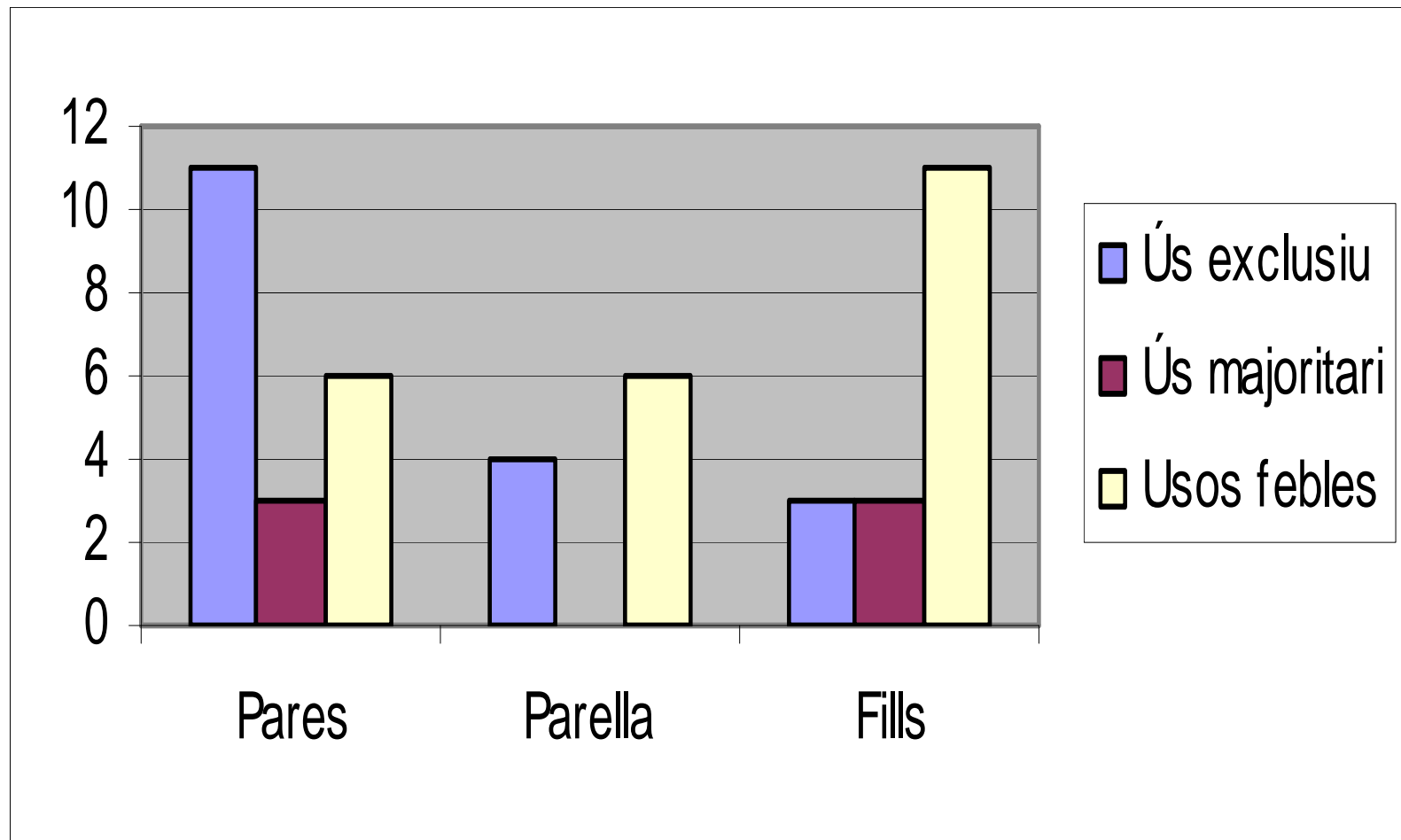
Detall de les preguntes del qüestionari (AVL, 2004) i equivalències

1. Sempre en valencià	Ús exclusiu
2. Generalment en valencià	Ús majoritari
3. Més en valencià que en castellà	
4. Indistintament (en valencià o en castellà)	Usos febles
5. Més en castellà que en valencià	
6. Generalment en castellà	

Eix (AVL, 2004)

Alacant (AVL, 2004)

El treball de camp (AVL; 2006-2008)

Alacant	103	Elx	73
Alcoi	32	Gandia	9
Alzira	21	Guardamar	21
Borriana	23	Petrer	21
Burjassot	19	Sant Vicent	18
Castelló	58	Sagunt	16
Elda	26	València	168
Total de subjectes entre totes les localitats: 608			

Demografia de les principals ciutats

Població a finals del segle XIX	València	Alacant	Alcoi	Castelló	Elx
1877	143.856	34.956	32.497	23.393	19.636
1900	213.550	50.142	32.053	29.904	27.308
2007	797.654	322.673	60.700	172.624	222.422

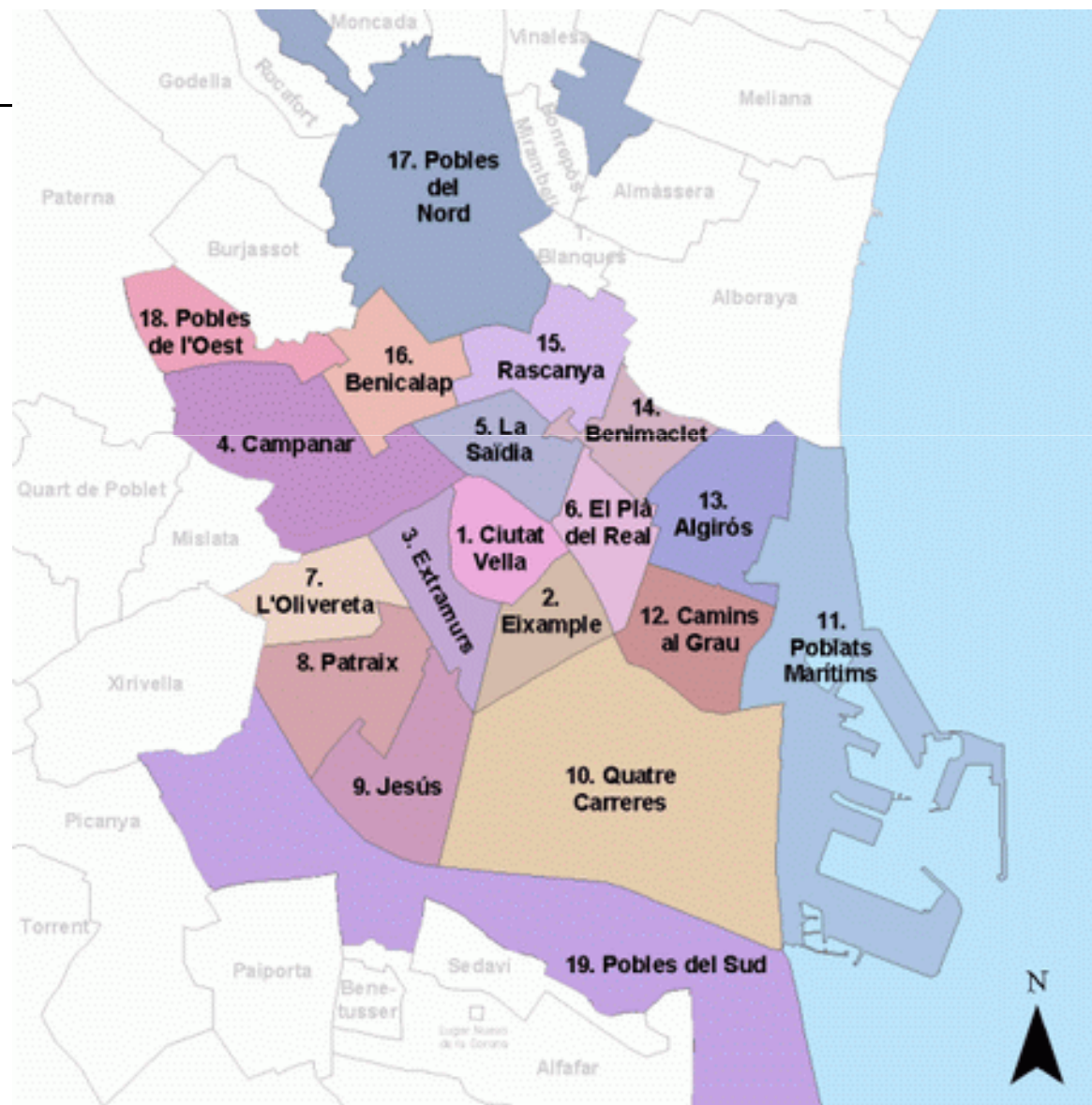
València (1986)

Grups d'edat	Deien que sabien parlar valencià	Desfasament percentual	
Més de 65 anys	53,3	Punt de partida	
64-45 anys	51,3	-2	- 25,9
44-25 anys	41	-10,3	
24-5 anys	27,4	-13,6	

Nascuts...	Edats	Mostra		Univers	
abans de 1922	85 i més	7 (4'1%)		4.799 (1'7%)	
1923-1942	65-84	61 (36'3%)		45.298 (16'1%)	
1943-1962	64-45	42 (25%)		80.207 (28'5%)	
1963-1982	44-25	58 (34'5%)		150.503 (53'5%)	
Distribució		168 (100%)		280.807 (100%)	
de la mostra		Hòmens	Dones	Hòmens	Dones
Edats i sexe		79 (47%)	89 (52'9%)	134.181 (47'7%)	146.626 (52'2%)

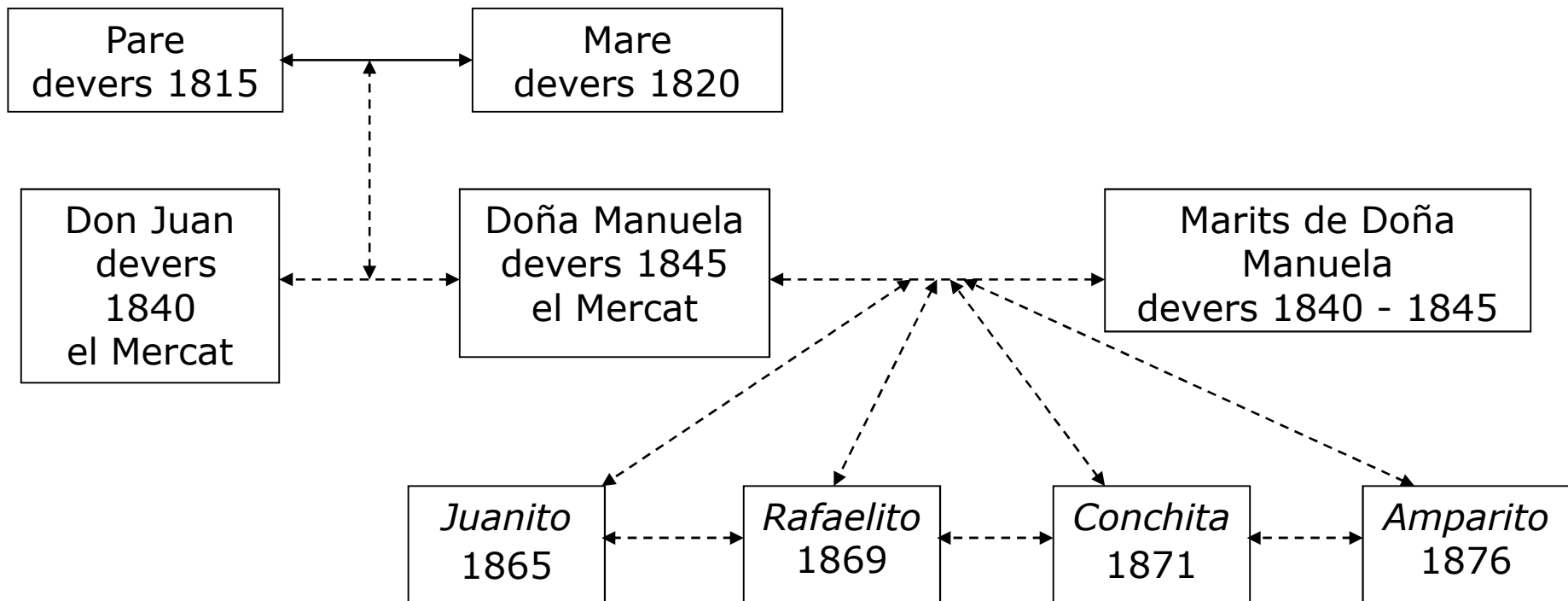
MOSTRA PER DISTRICTES DE LA CIUTAT	UNIVERS
1. Ciutat Vella: 10 (5'9%)	1. 9.872 (3'5%)
2. l'Eixample: 20 (11'9%)	2. 18.011 (6'4%)
3. Extramurs: 10 (5'9%)	3. 19.658 (7%)
4. Campanar: 5 (2'9%)	4. 10.903 (3'8%)
5. la Saïdia: 11 (6'5%)	5. 16.628 (5'9%)
6. el Pla del Real: 5 (2'9%)	6. 10.556 (3'7%)
7. l'Olivereta: 11 (6'5%)	7. 16.153 (5'7%)
8. Patraix + 9. Jesús: 23 (13'6%)	8. + 9. 38.024 (13'5%)
10. Quatre Carreres: 17 (10'1%)	10. 27.798 (9'8%)
11. Poblat Marítims: 14 (8'3%)	11. 25.302 (9%)
12. Camins al Grau: 12 (7'1%)	12. 20.215 (7'1%)
13. Algirós: 11 (6'5%)	13. 13.547 (4'8%)
14. Benimaclet + 15. Rascanya: 13 (7'7%)	14. + 15. 24.504 (8'7%)
16. Benicalap + 18. Poblat de l'Oest: 2 (1'1%)	16. +18. 17.294 (6'1%)
17. Poblat del Nord + 18. Pobles del Sud: 2 (1'1%)	17. +19. 12.342 (4'3%)
Fora de València: 2 (1'1%)	
Total: 168 (100%)	Total: 280.807 (100%)

Districtes urbans de la ciutat

Blasco Ibáñez (1894): *Arroz y tartana*.

“Dió dos o tres bufidos de cansancio –sin soltar la cesta–, y rompió a hablar en un **castellano** fantástico, ya que **en casa de doña Manuela no era permitido otro lenguaje.**”

Sorgiment i difusió de la interrupció

1. Ciutat Vella	la Xerea: 1836 el Mercat: 1840 la Seu: 1856
11. Poblats Marítims	el Grau: 1875
3. Extramurs	la Roqueta: 1875 la Petxina: 1880 el Botànic: 1890
2. l'Eixample	la Gran Via: 1880 el Pla del Remei: 1885
5. la Saïdia	Marxalenes: 1885.

Alacant (1986)

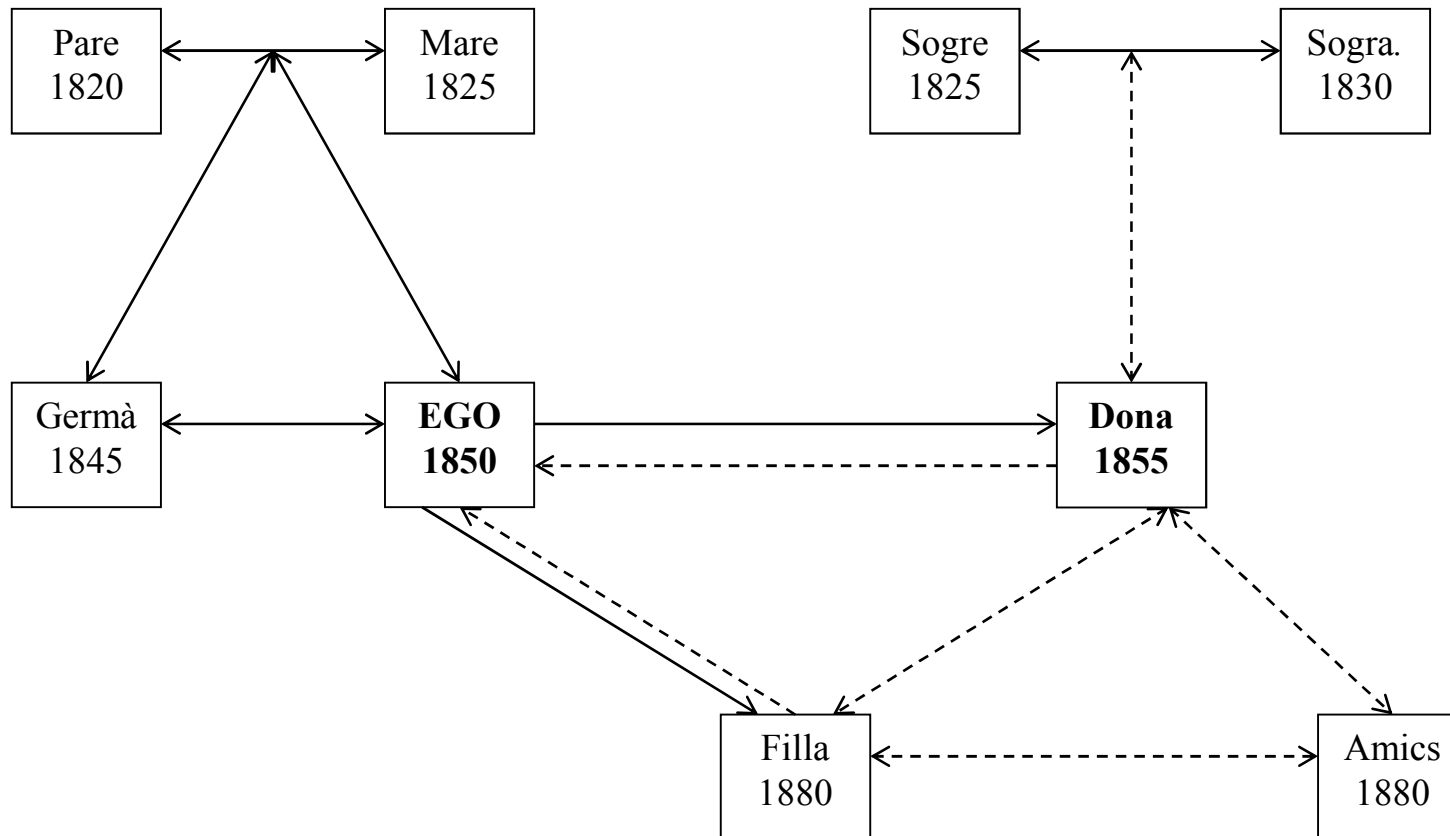
Grups d'edat	Deien que sabien parlar valencià	Desfasament percentual	
Més de 65 anys	37'2	Punt de partida	
64-45 anys	33'7	-3'5	-25'8
44-25 anys	20'1	-13'6	
24-5 anys	11'4	-8'7	

Filòlegs que observen Alacant:

- *En Alicante **la clase** baja habla el valenciano mezclado de palabras castellanas, pocas en número: la **media y alta** lo emplea en su trato con aquella y entre sí poco, cada día menos y así irá perdiéndolo pues **a los niños se les hace hablar en familia en castellano** (Milà i Fontanals el 1875).*
- A Alacant la nostra llengua va p'els recons ferm. **La gent polida fa gala de no parlarla mes que amb criats o dependents ignorants**, y la dexen per la gent de baxa ma (Alcover 1901).

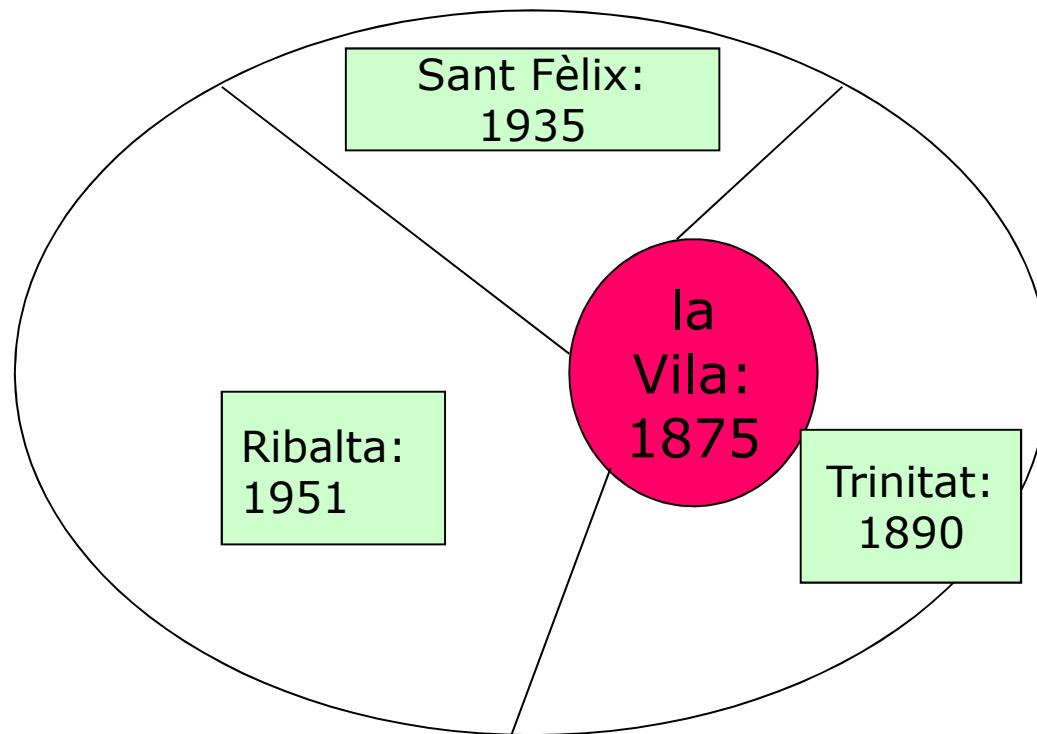
Arbre de transmissió lingüística de la família representada per Rubert (1904) en *Quatre casos fulminants* [sainet alacantí].

Castelló de la Plana (1986)

Grups d'edat	Deien que sabien parlar valencià	Desfasament percentual	
Més de 65 anys	67,6	Punt de partida	
64-45 anys	62,3	-5'3	-19'4
44-25 anys	60,3	-2	
24-5 anys	48,2	-12'1	

Difusió urbana a Castelló

Alguns dels casos més antics...

- *En casa, los padres de mi padre, siempre siempre en castellano. Yo de mi abuelo no me acuerdo, pero **mi abuela, en castellano siempre**. Como los hijos iban ya al colegio... Las hermanas de mi padre ya iban ahí a las Carmelitas... [C45-F-27].*
- *El senyoret, **el senyoret** (...) ere licenciati en Filosofia i Lletres. (...) **només parlave castellà**. (...) ese siempre hablaba castellano (...) En mi casa los primos se reían de que el que hablaba el castellano era R. Todos en valenciano menos R., que siempre hablaba en castellano. (...) Siempre hablaban todos en valenciano, todos, menos él. (...) Era muy educao R. Se educó... porque el tío lo malcrió mucho (...) pero siempre habló castellano. Era muy eso... muy raro... un tipo... era una rareza... pero muy educao. [C22-F-33].*

Alcoi (1986)

Grups d'edat	Deien que sabien parlar valencià	Desfasament percentual	
Més de 65 anys	80'7	Punt de partida	
64-45 anys	77'2	-3'5	-8'6
44-25 anys	76'4	-0'8	
24-5 anys	72'1	-4'3	

Guía del forastero en Alcoy (1864)

[Els alcoians] *Hablan y visten á la valenciana con ligeras diferencias ó modificaciones, procediendo su dulce dialecto del antiguo Langüedoc que los Catalanes introdujeron en el siglo XIII. **La clase instruida habla con facilidad el Castellano, cuyo idioma es el único que se usa en Orihuela, Villena y demás poblaciones lindantes con las provincia de Albacete y Murcia.***

La cronologia alcoiana...

- Finals del segle XIX
 - Professionals liberals
- Principis del segle XX
 - Industrials
- La postguerra (estancament demogràfic)
 - Els “nous rics”
- Els anys 60 i 70
 - Igualació a les poblacions mitjanes valencianes

Alguns testimonis alcoians:

- *Sí, la gente que tenía más dinero, ha vivido en la calle San Nicolás y en la calle San Lorenzo y en el País Valenciano. Eso era la gente que tenía más dinero... los industriales... [...], eran sobre todo industriales [...]. Por ejemplo, esta calle Mayor era de “media capa”, la calle San Mauro, era también de “media capa”.*
- *En terminar la guerra, hubo un movimiento de la gente... sobre todo los “nuevos ricos” de Alcoy, en que hablar valenciano, no...*

Elx (1986)

Grups d'edat	Deien que sabien parlar valencià	Desfasament percentual	
Més de 65 anys	51'1	Punt de partida	
64-45 anys	48'2	-2'9	-28'4
44-25 anys	35'9	-12'3	
24-5 anys	22'7	-13'2	

Publicació política: *Trabajo* (Elx, 1908)

Los socialistas debemos ser partidarios de universalizar la lengua, como pretendemos universalizar la patria. Ambas cosas contribuirían grandemente á ir haciendo desaparecer el odio que todavía se siente de pueblo á pueblo, de región á región, de nación á nación y de raza á raza. Y si esto es así como indudablemente se habrá de reconocer, nada más lógico que los trabajadores todos y muy especialmente los socialistas, abogemos porque en España al menos por ahora, no se hable ni se escriba otra lengua que la castellana.

La cronologia il·licitana...

- Anys 10 del segle XX
 - Professionals liberals (la Vila)
- Anys 30 i 40
 - Industrials (la Vila)
- Anys 50 i 60
 - Classes mitjanes de la Vila
- Anys 60 i 70
 - Classes populars: el Raval, el Pla, Altabix...

Testimonis il·licitans dels anys 60

- Es monges me quirdaren pa demanà-me per què parlava valencià en es xiquetes, que això no era bo i que [les xiquetes] tindrien més problemes que es atres manyaques. Es contestí: *“Hermana, yo le pago para que usted l’enseñe castellano, no yo. Yo como voy a hablarle castellano a las niñas si muchas cosas no las sabré desir...”*.
- La mestra va dir: *“haga el favor porque esto le está perjudicando para el colegio,”* i ma mare dia: *“Pos tots parlen en valencià i a esta vaig a parlà-li..?”* I van tindre... per ella, pel bé d’ella [=parlar-li en castellà].

Cronologia de la interrupció

Ciutats → ----- Àmbits socials	València	Alacant	Castelló	Alcoi	Elx
Centre urbà: Classes altes	1836...	1865...	1875 ...	1880...	1910...
Segon anell urbà: Classes mitjanes i populars	1910...	1910...	1890...	1940...	1950...
Perifèria: Classes populars	1944...	1920...	1935...	1960...	1970...

Les raons de la interrupció...

□ **Internes**

■ *Instrumentals*

- Distinció social
- Progrés dels fills
- Categoria del castellà

■ *Ideològiques*

- Antivalencianisme
- Marcatge social del valencià

□ **Externes**

■ *Concretes*

- Escola en castellà
- Prohibició explícita
- Membres heterolingüístics a la llar

■ *Vagues*

- Conformitat amb la norma social implícita...

Algunes mostres d'argumentació

[V, 1943]: era l'ambient que havia entonses, que **mos dien que era millor pals xiquets, tindre porvenir**, adepndre millor les coses que estigueren en castellà. Desde luego, mosatros no érem conscients quant mosatros teníem vint anys [de] la importància de no pedre la llengua.

[Z, 1962] *Daba la sensación de que otra gente a sus hijos, a parte del tema de la escuela, **les hablaban castellano porque parecía que quedaba un poco mejor, que te daba más nivel social**, sobre todo porque en Valencia capital esa duda no existía porque todo el mundo hablaba castellano, pero en los pueblos como que parecía que **el que hablaba valenciano era de pueblo** y el que hablaba castellano era... Entonces determinadas esferas sociales del pueblo también intentaban que sus hijos hablaran castellano.*

És possible la
revernacularització?

Segons Querol (2008: 169; AVL 2004):

- Descensos dels usos familiars per edats, dels de més de 65 anys als de 24 a 15:
 - Els pares del subjecte entre ells (- 24 punts)
 - Del 55% al 31%
 - El subjecte amb la seua parella (- 39 punts)
 - Del 50% al 11%
 - El subjecte als seus fills (-30 punts)
 - Del 48% al 18%

Desfasament de l'ús entre generacions (AVL, 2004)

<i>Ús majoritari del valencià (%)</i>	+ 65 anys	44-35	34-25	24-15	P. V.
Entre els pares	55	36	32	31	40
Amb la parella	50	30	20	11	35
Amb els fills	48 (-2)	35 (+5)	25 (+5)	18 (+7)	39 (+4)
Diferència entre pares i fills	-7	-1	-7	-13	-1

2 constatacions i 2 preguntes

- Els fills de les parelles més joves reben el valencià en proporcions superiors a l'ús que en fan els seus pares (entre 5 i 7 punts més).
- Però només suposen entre el 35% i el 18% del seu sector generacional (com més joves, menor percentatge de valencià).
- Pot una quarta part dels valencians fer estendre la transmissió a la totalitat o, almenys, a una majoria?
- Quantes parelles mixtes entre aquesta minoria i el sector majoritari caldrien per a aconseguir-ho?

Tipologia dels revernacularitzadors (València)

<i>Segons la L1 dels progenitors</i>	<i>Segons la pràctica en la parella</i>	<i>Segons la transmissió als descendents (casos trobats)</i>
Parella mixta	Parlen en valencià	Els dos transmeten el valencià (13)
	Parlen en castellà	Els dos transmeten el valencià (5)
Els dos tenen el castellà com a L1	Parlen en valencià	Els dos transmeten el valencià (3)
	Parlen en castellà	Els dos transmeten el valencià (2)
		Un membre transmet el castellà i l'altre el valencià (7)
		Els dos transmeten el castellà però amb tendència a anar passant al valencià (3)

ARGUMENTACIÓ PER A LA INVERSIÓ DE LA SUBSTITUCIÓ

<i>Atribució</i>	<i>Raons</i>	<i>Descripció</i>
INTERNA	Instrumentals	a) Utilitat del valencià per als fills
		b) Sentiment valencianista (+)
		c) Rebuig als immigrants
EXTERNA	Concretes	d) Programa d'educació bilingüe (+)
		e) Membres heterolingüístics a la llar

Publicat per ara...

- Antoni Mas (2006). *La interrupció lingüística a Guardamar*, Alacant: Universitat d'Alacant.
- Brauli Montoya (1996): *Alacant: la llengua interrompuda*, València: Denes.
- Ernest Querol (1989). "El procés de substitució lingüística: la comarca dels Ports com a exemple", *Miscel·lània 89*, València: Generalitat Valenciana, p. 85-196.
- B. Montoya, E. Querol, A. Saragossà i A. Mas (2008). "El valencià i la família", *Llibre blanc de l'ús del valencià-II. Iniciatives per al foment del valencià*, València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 147-173.